

Організація взаємодії викладачів та іноземних студентів у процесі педагогічного спілкування у ЗВО

Семененко І.Є.

*к. пед. н., доц., доц.кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: inga.semenenko@ukr.net*

Сучасний етап розвитку української вищої освіти свідчить, що найважливішою складовою професійно-педагогічної діяльності викладача є його конструктивна взаємодія зі студентами у ході сумісної роботи, що спрямована на професійно-особистісний розвиток студентів. Аналізуючи досвід педагогічної діяльності викладачів вищої школи, варто сказати, що викладачеві, який працює з іноземними студентами, як правило, буває недостатньо знань основ наук та методики навчально-виховної роботи. Незаперечним є той факт, що всі знання та практичні вміння викладача можуть передаватися студентам лише завдяки живому та безпосередньому спілкуванню з ними. Для багатьох викладачів очевидною є істина: студенти нерідко переносять ставлення до викладача на дисципліну, яку він викладає. На цих відносинах і базується складна та об'ємна піраміда навчання та виховання.

Проблемами педагогічного спілкування з іноземними студентами займалися Ю. Бандрівський, Т. Матвійків, Н. Моргунова, С. Приходько, О. Тихоновський, О. Шевченко, В. Юфіменко та інші. Найбільш актуальним, на нашу думку, є підхід до педагогічного спілкування як до взаємодії сторін, їхньої співпраці, яка передбачає конструктивні варіанти вирішення проблем, що дозволяють максимально використовувати можливості мовної комунікації, будувати відносини на умовах партнерства, створювати позитивно-емоційний психологічний клімат, доброзичливе освітнє середовище [1, с. 84].

У закладі вищої освіти з іноземними студентами працює велика кількість викладачів різних спеціальних технічних дисциплін, тому іноді доводиться спостерігати деяку суперечність між ґрунтовною предметною підготовкою

викладача та недостатньою його підготовкою з професійно-педагогічного спілкування.

Педагогічне спілкування – специфічна форма спілкування, що має свої особливості, і в той же час підпорядкована загальним психологічним закономірностям, властивим спілкуванню як формі взаємодії людини з іншими людьми. Дослідження в галузі педагогічної психології показують, що значна частина педагогічних труднощів обумовлена не стільки недоліками наукової та методичної підготовки викладачів, скільки деформацією сфери професійно-педагогічного спілкування.

Однією з головних функцій закладу вищої освіти є формування особистості фахівця. І цій меті має бути підпорядковане спілкування викладачів і студентів. Система педагогічного спілкування у ланці «викладач-студент» якісно відрізняється від шкільного самим фактом залучення до єдиної професії, а це значною мірою сприяє зняттю вікового бар'єру, що заважає плідній спільній партнерській діяльності. А без усвідомлення партнерства у діяльності студентів важко залучити їх до самостійної роботи, пробудити в них інтерес до професії, виховати професійну спрямованість особистості загалом. Дружнє прихильність, що не переходить у панібратство, загальне захоплення професійними завданнями становлять той емоційний фон, на якому відбувається навчання в університеті.

Багаторічний досвід навчання іноземних студентів у ХНАДУ дозволив нам виявити та вивчити головні особистісні особливості різних регіональних груп іноземних студентів та специфіку педагогічного спілкування з ними. Студентів з африканських країн відрізняють схильність до повільнішого навчання та засвоєння нових понять; інтенсивне внутрішнє життя, мрійливість, роздуми про сенс життя; нестача самоконтролю. Педагогічне спілкування з африканськими студентами потребує відкритості та м'якості, особливої уваги до розвитку в них навичок самоорганізації та дисципліни. З ними не рекомендується використовувати демократичний стиль спілкування. У

студентів із Південно-Східної Азії сильно розвинене абстрактне мислення; їх відрізняють висока моральність та гарна поведінка; високий рівень самоконтролю та дисципліни; замкнутість, неконтактність, упертість; спокійне сприйняття змін; контроль своїх емоцій, дисциплінованість. Педагогічне спілкування з ними дозволяє не боятися обговорення складних питань дисципліни, активно використовувати у навчанні самостійні види робіт; використовувати мотивацію особистих досягнень. Головними особливостями студентів арабських країн Близького Сходу є відкритість, інтерес до інших людей; відсутність страху критики; недисциплінованість. конфліктність, дратівливість. У ході педагогічного спілкування з арабськими студентами слід наголошувати на дискусії в процесі навчання; дотримуватися спокою та делікатності у спілкуванні; розвивати в них навички самодисципліни.

Вивчення викладачами ЗВО етнодидактики – розділу етнопедагогіки, спрямованої на дослідження досвіду навчання народів світу, дозволить більш ефективно реалізувати проект навчання студентів-іноземців загальноосвітнім дисциплінам, спираючись на їх початкові фундаментальні знання. Викладачі, володіючи інформацією про відмінності у вивченні загальноосвітнього циклу предметів середньої школи контингентом іноземних студентів на своїй батьківщині, при складанні навчального плану та наповненості аудиторних занять, могли б враховувати особливості освітнього процесу та передбачити труднощі, з якими неминуче стикаються студенти-іноземці. Наприклад, араби в себе на батьківщині недостатньо вивчають геометрію та стереометрію, і на першому курсі будівельного факультету, ці предмети будуть для них складними, а, нерозуміння лекцій негативно позначатиметься на всьому процесі навчання в цілому. Впоратися з подібними проблемами можливо при детальному вивченні відмінностей у структурі, методах та формах педагогічних освітніх систем у світі, що є актуальним завданням співробітників ЗВО.

Найбільш важливу педагогічну проблему, яка стоїть перед викладачами та працівниками вишів, можна охарактеризувати як взаємодію освітньої,

адаптаційної та виховної функцій навчання іноземних студентів. Для якнайшвидшої адаптації до процесу навчання слід створювати вступні курси української мови як іноземної з кожної загальноосвітньої дисципліни. Подібна практика, як показує досвід, дозволяє студентам скоріше опанувати мову дисципліни. Викладачі-практики пропонують вирішувати ці завдання шляхом тісної взаємодії викладачів української мови з викладачами загальнонаукових та спеціальних дисциплін, розмежовуючи їх предметно-методичні цілі та напрямки. Наприклад, функції викладачів-предметників повинні включати визначення тематики і підбір тем, пов'язаних з безпосередньою спеціалізацією, а викладачів української мови як іноземної – складання на їх основі лексичного мінімуму з урахуванням майбутньої спеціальності студента. Ефективна співпраця викладачів УМІ та викладачів загальноосвітніх дисциплін дозволяє забезпечити створення продуктивних навчальних посібників.

Такий підхід до навчання мови спеціальності дозволяє сформувати в студентів предметно-професійну компетенцію та підвищити мотивацію до вивчення української мови. Досвід роботи показує, що технологія педагогічного спілкування допомагає викладачеві налагодити контакт як із групою іноземних студентів загалом, так і з кожним студентом окремо.

В організації педагогічного спілкування не може бути дрібниць. Навіть фонетичні параметри мови викладача (інтонація, висота тону, навіть тембр голосу) можуть виявитися шокуючими та неприйнятними для студентів-іноземців. Голос викладача має бути спокійним, не гучним і не тихим: якщо студенти з азіатського регіону негативно сприймають гучний голос, приймаючи його за крик, то латиноамериканців чи арабів із їхньою жвавістю характеру стомить тихий та розмірений голос викладача. Щоб підтримувати увагу іноземних слухачів, мова викладача має бути емоційною. Міміка та жести викладача повинні бути зрозумілі та прийнятні студентами, що не завжди є легким завданням, оскільки в різних культурах міміка та жести мають різне, а часом і протилежне значення. Таким чином, педагог повинен володіти

технологією та технікою педагогічного спілкування, ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби та прийоми впливу на студента.

Не менш важливим моментом у педагогічному спілкуванні є ставлення до часу. Студенти-іноземці переважно не вміють чітко планувати навчальний час. Їм складно не запізнюватися на заняття, особливо в перші місяці навчання, тому що в їхніх країнах така поведінка не вважається поганою. До того ж вони не можуть зосередитись на одному занятті, намагаючись робити кілька справ одночасно. Їм також важко адекватно сприймати тимчасові обмеження виконання завдань і тестів, оскільки у їхніх культурах важливою є сама діяльність, а не її тимчасові рамки.

При організації педагогічного спілкування з іноземними студентами також важливо брати до уваги категорію простору, яка дуже відрізняється у різних культурах. Насамперед йдеться про дистанцію спілкування, яка встановлюється залежно від віку, статі, релігії, соціального стану учасників комунікації. Більшість іноземних студентів приїжджає до нас із мусульманських країн, де неприпустимим є дотик до людини, яка належить до іншої релігії.

Звернімо увагу і на такий цікавий для викладачів момент міжкультурного спілкування, як гендерні національно зумовлені уявлення, тобто уявлення про місце та роль у соціальному та освітньому житті представників різної статі. Для багатьох іноземних студентів у їхній країні викладач-жінка та жінка взагалі не відіграє такої важливої ролі, як в Україні. Тому студенти мають звикнути до усвідомлення значущості жінок в українському суспільстві та українській культурі, що відбувається далеко не одразу.

Важливу роль викладанні відіграє стиль педагогічного спілкування. На нашу думку, стиль педагогічного спілкування з іноземними студентами у різних випадках має бути різним. Відомо, що китайські освітні традиції пов'язані з образом авторитарного викладача, тому китайським студентам

важко звикати до дружнього, демократичного стилю спілкування українських викладачів. Африканські студенти звикли на батьківщині до «жорсткішого» стилю спілкування з викладачем. Загальноприйнятий в Україні стиль спілкування в аудиторії вони можуть сприйняти як загравання. У зв'язку з тим, що сучасний університет – це полікультурний простір, в якому відбувається діалог культур представників різних народів, викладачі ЗВО повинні володіти методикою організації міжнаціонального та міжкультурного спілкування. Організація професійно-педагогічного спілкування з іноземними студентами вимагає від викладача вдосконалення психолого-педагогічної підготовки та достатніх теоретичних знань у галузі етнопсихології та етнопедагогіки.

Література:

1. Моргунова Н.С., Приходько С.О. Особливості педагогічного спілкування з китайськими студентами в умовах онлайн-навчання. *Nový horizont edukácie pedagóga a študenta: vedecký recenzovaný zborník*. Technická univerzita v Košiciach. Košicia, 2022. С.83-91.

Проблеми формування національно-мовної самосвідомості особистості у вищій школі

Чернявська С.М.

к. іст. н., доц., завідувачка кафедри української мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Немерцова О.Є.

ст. викл.кафедри української мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

e-mail: kurmpl@ukr.net

м. Харків, Україна

Національна самосвідомість є найважливішою умовою культурного розвитку особистості. Складовою частиною національної самосвідомості та національної культури є ставлення до рідної мови, оцінка її як окремішньої, самобутньої, здатної до акумулювання досвіду інших народів і до вираження